

A foglalkoztatáspolitikai és a vidékfejlesztés kapcsolata az Európai Unióban

Béresné Mártha Bernadett

Nyíregyházi Főiskola, Gazdálkodástudományi Kar,
Pénzügyi és Számviteli Tanszék, Nyíregyháza
marthad@freemail.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az elmúlt évtizedben a foglalkoztatáspolitikai kérdésköre úgy uniós, mind nemzeti szinten előtérbe került. Mára már szinte az egyik legfontosabb társadalmi-gazdasági és politikai feladatává vált problémáinak kezelése. A problémák között szerepel a kontinens lakosságának öregedése, amely folyamat kapcsolatban áll a lassan növekvő, vagy éppen csökkenő gazdasági változásokkal.

Az Európai Unió munkanélküliségi, foglalkoztatási és munkatermelékenységi mutatói az elmúlt 10 évhez képest pozitív irányú elmozdulást mutatnak, azonban a Közösségnek sem az USA-hoz, sem Japánhoz, sem pedig az OECD országok átlagához mérten nem sikerült az évtizedek óta fennálló lemaradását jelentős mértékben csökkentenie. A munkaerő foglalkoztatásának nehézségei a vidéki területeken jóval markánsabban jelentkeznek, mint a városi térségekben. A Közös Agrárpolitika második pillérének, a vidékfejlesztésnek sem sikerült ez idáig kellőképpen megoldani a primer szektorból kiszorult munkaerő foglalkoztatási helyzetét, amely jelentős mértékben tükröződik ezen területek kedvezőtlen foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatóiban.

Kulcsszavak: Európai Unió, foglalkoztatás, munkanélküliség, munkatermelékenység, vidék

SUMMARY

Employment policy has won primary attention both at national and EU levels for the past decade. Managing its problems has become one of the major social economic and political challenges. One of the problems is the aging of the continent's population, which is in close relation with the slow increasing or decreasing economic trends.

Comparing the EU's unemployment, employment and labour productivity rates to those of ten years earlier a positive tendency can be traced. On the other hand compared with the USA, Japan or the average of OECD countries the Community has still not been able to reduce its several decades lasting leeway. Difficulties of labour management are much more striking in rural territories than in urban districts. Not even the second pillar of the Common Agricultural Policy: the rural development has been successful in managing the employment of the labour superseded from the primer sector so far, which is significantly reflected in the unfavourable indicators of labour management and unemployment.

Keywords: European Union, employment, unemployment, productivity of labour, rural areas

BEVEZETÉS

Az európai integráció kezdetétől egészen az 1990-es évekig az Európai Unió tagállamai a foglalkoztatáspolitikai kérdéskörét tisztán nemzeti

szinten kezelték. Az Európai Tanács 1994-ben a munkanélküliség szintjének (EU-15-ben 10,5%) robbanásszerű emelkedése miatt Essenben meghirdette a *Közösség első foglalkoztatási stratégiáját* (OECD, 2008; Europäischer Rat, 1994). Ez a program jelentős előrelépésnek számított abból a szempontból, hogy a tagállamok felismerték az előttük álló jelentős kihívásokat, de végül is nem teremtették meg a közösségi célok és nemzeti feladatvállalás összehangolásának rendszerét. *Az 1997-es amszterdami csúcsertekezleten* a tagállamok vezetői a *módosított EK-Szerződésbe a foglalkoztatás témakörét már új fejezetként* (VI/A számozással), *az egyéb szociálpolitikai kérdésektől elkülönítve illesztették be* (Europäischer Rat, 1997a). Még ugyanebben az évben megtartották az *első közösségi szintű foglalkoztatási csúcsertekezletet Luxemburgban*, amelyen arról döntöttek, hogy az Uniónak a korábinál nagyobb beleszólása lesz a nemzeti foglalkoztatáspolitikákba, mégpedig döntően azok koordinálása révén. Kidalgozták a Közösségre egységesen vonatkozó, négy pillére épülő iránymutatásokat, melyek az ún. Európai Foglalkoztatási Stratégia alapjává váltak (Europäischer Rat, 1997b):

1. a foglalkoztatási képesség javítása,
2. a vállalkozásösztönzés javítása,
3. a vállalkozások és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztése,
4. az esélyegyenlőség feltételeinek ösztönzése.

Az Európai Tanács 2000 márciusában *Lisszabonban új, tíz évre szóló stratégiát fogadott el*, melyben több reformot javasolt, számos konkrét foglalkoztatási cél és indikátor megjelölésével, *feltételezve az évi 3%-os gazdasági növekedést és 20 millió új munkahely létesítését* (Halmos, 2006; Europäischer Rat, 2000). Ez a stratégia 2001-ben Göteborgban kiegészült a fenntartható fejlődés koncepciójával, 2005-ben pedig félidei felülvizsgálatára is sor került. Az értékelés során elismerték, hogy a célkitűzések megvalósítása terén a tagadhatatlan előrelépések mellett számos hiányosság és egyértelmű késedelmek is mutatkoznak. Ilyen például, hogy a legfontosabb stratégiai célok megvalósításában – így a teljes foglalkoztatottság elérésében; a munka minőségének és termelékenységének növelésében – több tagország is elmaradásokkal küzd, ugyanakkor a gazdasági növekedés lelassulásának következtében több tagállamban is emelkedett, illetve magas szinten stabilizálódott a munkanélküliség. Ezekből kifolyólag az Európai Bizottság még ugyanebben az évben új irányvonalat szabott az Európai

Foglalkoztatási Stratégiának, és a *2005-2008-as időszakra vonatkozóan új, egyszerűsített és integrált iránymutatási csomagot¹ dolgozott ki*, melynek alapján a tagállamok saját hatáskörben nemzeti reformprogramokat fogadtak el, a Bizottság pedig ezek figyelembevételével „közösségi lisszaboni programot” készített (Európai Tanács, 2005).

Hampton Court-ban *2006-ban* a Közösség állam- és kormányfői megállapították, hogy 2005 vége óta a gazdaság fokozatos talpra állása figyelhető meg, valamint az öregedő népességgel járó következményekre való felkészülés és a globalizáció valamennyi előnyének kihasználására való törekvés lesz az elkövetkező időszak strukturális reformjainak két fő hajtóereje (Európai Tanács, 2006).

Az Európai Tanács 2007. márciusában arra a következtetésre jutott, hogy a megújított, növekedést és foglalkoztatást célzó Lisszaboni Stratégia kezdi meghozni első eredményeit, továbbá hangsúlyozták, hogy az oktatás és a képzés az előfeltétele a jól működő tudásháromszögnek (oktatás – kutatás – innováció), mely kulcsfontosságú szerepet játszik a növekedés és a foglalkoztatás előmozdításában (Európai Tanács, 2007).

Az Európai Tanács annak érdekében, hogy segítsen az Uniónak a kihívások hosszú távú (2020-2030 távlatában való) hatékonyabb előrejelzésében és kezelésében, létrehozott egy független vitacsoportot. Ez a csoport arra kapott felkérést, hogy határozza meg azokat a kulcskérdéseket és fejleményeket (pl. a gazdasági sikeresség és a társadalmi felelősségvállalás európai modelljének megerősítése és modernizálása, az EU versenyképességének fokozása, a fenntartható fejlődés, a globális stabilitás, a migráció), amelyekkel a Közösségnek a jövőben valószínűleg szembe kell majd néznie, valamint elemezze, hogy ezeket milyen módon lehet kezelni.

A KÖZÖSSÉG ÁLTALÁNOS FOGLALKOZTATÁSI HELYZETE

A fentieket figyelembe véve három fő csoportba sorolom azokat a foglalkoztatást érintő (gazdasági) kihívásokat, amelyek megoldása a kibővített Európai Unió számára évtizedekre szóló feladatot jelent:

1. A demográfiai időbomba (öregedés), mely befolyásolja mind a munkanélküliségi, mind pedig a foglalkoztatási rátának az alakulását.
2. Az a tény, hogy a munka termelékenysége nem segíti eléggé a gazdaság növekedését.
3. A globalizáció és az innováció kérdése.

1. Az Európai Unió foglalkoztatási helyzetének átalakulása számos demográfiai és szociális kérdést vet fel. A fő gond, hogy a népesség csökken és öregszik. A változás szelét már most lehet érzékelni. A 27 tagú Közösségnek 2008. január 1-én 497 millió lakosa volt, azaz 17 millióval több, mint 10 évvel korábban. Ez a növekedés köszönhető egyrészt a 2004-es és a 2007-es bővítési folyamatnak, illetve bizonyos korábbi tagállamok népességyaradásának. Azonban a Közösség legtöbb tagállamában ezzel ellentétes folyamatok mennek végbe, mely előrevetíti azt a feltételezést, hogy az európai gazdaság és társadalom működésében belátható időn belül radikális demográfiai változások következnek majd be. Az EUROSTAT becslése szerint 2030-ra az EU-25-ben 110 millióra fog nőni a 65 éven felüliek létszáma (2000-ben 71 millió volt), és az időskori függőségi ráta (a 65 éven felüliek aránya a 15-64 éves népességhez viszonyítva) a 2000. évi 23%-ról 39%-ra emelkedik. Hosszabb távon, 2050-re pedig az utóbbi két évtized alacsony születésszámai erősítik az elöregedési folyamatot, sőt 2005-2050 között 10 millióval² csökkenhet az EU-25 lakosainak száma, leginkább Bulgáriában (-34%), Romániában (-22%), Csehországban (-13%), Magyarországon és Lengyelországban (-12%, -12%). Jelentősebb növekedést jeleztek előre Cipruson (+42%), Írországon (+34%) és Luxemburgban (+20%) (EUROSTAT, 2008a).

Ezeknek a folyamatoknak az egyik következménye a munkanélküliség magas szintje, ami az EU gazdaságpolitikájának egyik legjelentősebb teherterele. Európában még mindig költséges és kockázatos az új munkahelyek létrehozása, a vállalatok továbbra is szkeptikusak a hosszú távú gazdasági fellendülést illetően. További probléma, hogy a magas munkanélküliség ágazati munkaerőhiánnyal is párosul. Az Uniónak tehát egyre nagyobb szüksége lesz a szakképzett munkaerő bevándorlására az egyes szakmákban és képzettségekben tapasztalt hiányosságok pótlására. A jelenlegi tagállamokban a munkaerő mobilitása túlságosan alacsony, holott a személyek szabad mozgása régóta biztosított az integrációban. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization, ILO) jelentése szerint az EU-régióban sokkal nagyobb a tagállamok munkanélküliségi rátájában tapasztalható eltérés, mint az Egyesült Államok tagállamai között (ILO, 2008). Az USA-ban munkanélküliség esetén a munkaerő rugalmasan mozog, ezzel szemben az

¹ Az integrált iránymutatási csomag tartalmazza az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatásokat (Broad Economic Policy Guidelines, BEPG-s), mint Bizottsági ajánlást és a foglalkoztatási iránymutatásokat (Employment Guidelines, EG-s), mint Tanácsi határozatot. Célja, hogy világos stratégiai irányt jelöljön ki a makro- és mikrogazdaság, illetve a foglalkoztatás területén az Unió és a tagállamok számára. Az integrált iránymutatások jelentik az Európai Tanács által elhatározott prioritások nemzeti szintű végrehajtásának szilárd és koherens keretét, a Lisszaboni Stratégia konkrét lépésekre való leképeződését.

² Ezt az akkori gazdasági előrejelzések is példázták/zák: 2,7%-os várható növekedés 2007-ben, a 2007-2008-as időszak során hétmillió új munkahely megteremtése révén a munkaerőpiacon kedvező fejlemények végbemenetele, ami 2005-ben éppen a 64% alatt lévő foglalkoztatási rátának 2008-ig közel 66%-ra történő esetleges emelkedéséhez és a munkanélküliségi ráta csökkenéséhez vezethet.

³ Az EUROSTAT a 2050-re készült előrejelzését csak az EU-15 és EU-25-re készítette el, azonban országokként mind a 27 tagállam várható lakosainak számát megbecsülte.

Unióban az intraregionális mobilitás még mindig alacsony szintű. Néhány magas munkanélküliséggel küzdő európai térségben fejletlen az infrastruktúra, így a tőkeozgás is alacsony. A Közösség strukturális alapjai és a Kohéziós Alap is épp ezt hívatottak ellensúlyozni.

A munkanélküliségi adatok elemzésekor a sztenderd mutató mellett érdemes kiemelni a fiatalok és a hosszú távon munka nélkül maradtak csoportját. Ugyanis nem mindegy egy népességét tekintve öregedő kontinens számára, hogy a lakosságát eltartó munkaerőnek – közülük kiemelve az energikus, újszerű tudással és ismeretekkel rendelkező fiatalságot – mekkora része dolgozik, és kik azok, akik munka nélkül maradnak. Szintén fontos tényező a munkanélküliség időtartama, ugyanis a hosszú távú munkanélküliség utalhat a strukturális alkalmazkodás terén jelentkező problémákra. Az Unió első foglalkoztatási csúcstalálkozója óta – ami 1997-ben volt – a térségben együttesen van jelen a strukturális és a ciklikus munkanélküliség. Ezért, amint arra a *Nemzetközi Valuta Alap*⁴ (International Monetary Fund, IMF) is utalt, a tagállamok közötti foglalkoztatási szint eltérései elsősorban nem a munkaerőpiac intézményi és szabályozási környezetével korrelálnak (IMF, 2003). Az 1. táblázat adatai alapján a munkanélküliség különböző indikátorai egyértelműen jelzik az ezen a téren a Közösségben az elmúlt 10 év során végbement folyamatok pozitív hatásait – ugyanis a mutatók értékei rendre csökkentek az 1997. évi adatokhoz képest –, azonban igen szembetűnően érzékeltetik az Unió lemaradását is a világ fejlett gazdaságaival – USA, Japán, OECD – szemben.

Látható az 1. táblázat alapján, hogy 2007-ben ezen országcsoportok és Japán közül az utóbbinak sikerült a legalacsonyabb szintet elérni a sztenderd⁵ illetve az ifjúsági munkanélküliségi ráta⁶ értékeit illetően (az EU-27-ben ezek az adatok 82%-kal és 100%-kal magasabbak) annak ellenére, hogy mindenütt a csökkenés jelei mutatkoztak. A Közösség kedvezőtlen helyzetét súlyosbítja, hogy a hosszú távon állástalanok aránya szintén igen magas. Uniós szinten az elmúlt tíz évben történtek javulások, de még mindig az amerikai mutatóhoz képest több mint négyszeres a lemaradásunk, hiszen míg a Közösségben a 2007-es évben a munkanélküliek több, mint 40%-a 12 vagy annál több hónapja volt munka nélkül, addig az USA-ban ez az állapot a munkanélküliek 10%-át érintette.

⁴ Az IMF 2003. áprilisi World Economic Outlook kiadványának IV. fejezetében közölt széles adatbázis alapján készítette kísérletét, melybe beépítették új Globális Gazdasági Modelljüket (Global Economy Model, GEM), amely 1960-1995 közötti periódusra 20 fejlett ipari országra végzett számításokat.

⁵ A munkanélküliségi ráta értéke a 15-74 éves munkanélküliek arányát fejezi ki az összes munkaerőn belül. Az OECD-s adat a 15-64 évesekre vonatkozik.

⁶ A mutató értéke Japán, az USA és az OECD esetén a 15-24 éves munkanélküliek korcsoportjának az összes munkaerőn belüli aránya; míg az EU-15, az EU-25 és az EU-27 esetében pedig a 25 éven aluli munkanélkülieknek összes munkaerőn belüli arányát fejezi ki.

1. táblázat

A munkanélküliségi indikátorok alakulása 1997-2007 között az EU-27-ben, az USA-ban, Japánban és az OECD-ben (%)

Év(1)	EU-27	USA	Japán	OECD ⁷ (2)
Sztenderd munkanélküliségi ráta(3)				
1997	8,7 ⁸ (4)	4,9	3,4	7,1
2007	7,1	4,6	3,9	5,9
Ifjúsági munkanélküliségi ráta(5)				
1997	17,4 ⁹ (6)	11,3	6,6	13,4
2007	15,4	10,5	7,7	12,1
Hosszú távú munkanélküliségi ráta(7)				
1997	46,1 ¹⁰ (8)	8,7	21,8	34,7
2007	42,8	10,0	32,0	29,3

Forrás: OECD, 1999, 2008; EUROSTAT, 2008a; EC, 2007(9)

Table 1: Unemployment indicators in the EU-27, USA, Japan and the OECD 1997-2007 (%)

Year(1), OECD countries are now and henceforth: Australia, Austria, Belgium, Canada, the Czech Republic, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Japan, Korea Luxembourg, Mexico, Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Portugal, Slovak Republic Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, United Kingdom, United States(2), Standardised unemployment rate(3), Ration refers to 2000(4), Youth unemployment rate(5), Ration refers to 2000(6), Long term unemployment rate(7), Ration refers to 2000(8), Source(9)

Az IMF újszerű számítása szerint, amennyiben az eurózóna termék- és munkaerőpiacai az Egyesült Államok szintjének megfelelő liberalizáltsággal, kevesebb adminisztratív akadállyal és nagyobb flexibilitással működnének, akkor hosszú távon akár 10%-os gazdasági növekedési többletet is el lehetne érni. A két szektor együttes reformja esetén akár 6,5%-kal is csökkenhetne a munkanélküliségi ráta az Unióban, amire az 1970-es évektől fogva nem volt példa. A modell legfontosabb megállapítása, hogy a tartósan magas munkanélküliség strukturális jellegű, és sokkal szorosabb összefüggésben áll a munkaerőpiaci intézményekkel, mint a gazdasági ciklusokkal, a makroökonómiai mutatókkal vagy a makrogazdaság-politikai irányokkal (IMF, 2003).

Az EU már régóta felismerte, hogy a munkanélküliség nemcsak a tagországok szociális hálójára nézve jelent súlyos terhet, hanem egyben komoly gazdasági probléma is. Az alacsony foglalkoztatási szint (2007-ben az EU-27-ben: 65,4%) miatt az Unió nem tudja teljes gazdasági potenciálját érvényesíteni a világpiacon, a munkanélküliek ellátásának költsége pedig feszültségeket okoz a tagállamok költségvetésében.

⁷ Az OECD országai közül – most és a továbbiakban is – az alábbiakra vonatkoznak az adatok: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Cseh köztársaság, Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Izland, Írország, Olaszország, Japán, Korea, Luxemburg, Mexikó, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Szlovákia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, Egyesült Királyság, Egyesült Amerikai Államok.

⁸ A mutató értéke a 2000. évre vonatkozik.

⁹ A mutató értéke a 2000. évre vonatkozik.

¹⁰ A mutató értéke a 2000. évre vonatkozik.

A Közösség foglalkoztatási rátája¹¹ szerény mértékben, de egyenletesen növekedett az elmúlt 10 évben (2. táblázat), míg az USA, Japán és az OECD esetében kisebb mértékű visszaesés, stagnálás, illetve szerény mértékű növekedés jelei mutatkoztak. Az USA magas (2007-ben 71,8%-os) foglalkoztatási rátájának kialakulásában véleményem szerint nemcsak a lakosság fiatalabb korösszetételének van szerepe, hanem annak is, hogy ott a szociális ellátó rendszer kevésbé nagyvonalú, éppen ezért a lakosság nagy része a munkavállalási korhatáron belül képzettségi szintjének megfelelő munkavállalásra törekszik, amelyhez az időskori foglalkoztatás¹² is hozzájárul. Az EU törekszik munkaerőpiacának a rugalmasabbá tételére, amit a részmunkaidőben¹³ foglalkoztatottak arányának a növekedése is jelez.

2. táblázat

Foglalkoztatási indikátorok alakulása 1997-2007 között az EU-27-ben, az USA-ban, Japánban és az OECD-ben (%)

Év(1)	EU-27	USA	Japán	OECD
Foglalkoztatási ráta(2)				
1997	60,7	73,5	70,0	64,9
2007	65,4	71,8	70,7	66,6
Részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya(3)				
1997	15,9	13,6	23,2	14,3
2007	18,2	12,6	18,9	15,4
Időskori foglalkoztatási ráta(4)				
1997	36,2	57,2	64,2	47,7
2007	44,7	61,8	66,1	53,4

Forrás: OECD, 1999, 2008; EUROSTAT, 2008a; EC, 2007(5)

Table 2: Employment indicators in the EU-27, USA, Japan and the OECD 1997-2007 (%)

Year(1), Employment rate(2), Part-time employment rate(3), Employment rate (% population aged 55-64)(4), Source(5)

Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a foglalkoztatást keresők nagy része a jövőben nem fog tudni munkát találni hagyományos értelemben véve. Az Unió a munkaerőpiacok rugalmassá tételére törekszik, aminek az eredménye a részmunkaidős foglalkoztatás arányának növekedése. A Közösség adatait összevetve az USA vagy az OECD országok adataival látható, hogy csak Japán előzi meg az Uniót ezen a téren, hiszen sem az USA-ban, sem pedig az OECD országok átlagában nem magas a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya. A versenytársak inkább az időskorúak foglalkoztatását növelik, hiszen annak aránya jóval magasabb náluk, mint a Közösségben.

Amennyiben a *szektoronkénti foglalkoztatottak arányát vizsgáljuk* (3. táblázat) az Unió közösségein belül és a világon, akkor láthatjuk, hogy egyre inkább

¹¹ A mutató értéke a 15-64 éves foglalkoztatottaknak és a népesség hasonló korcsoportjának az aránya.

¹² A mutató értéke az 55-64 éves foglalkoztatottak és a népesség hasonló korcsoportjának az aránya.

¹³ A mutató a részmunkaidőben foglalkoztatottaknak az arányát fejezi ki az összes foglalkoztatotton belül. A részmunkaidő átlagosan kevesebb, mint 30 ledolgozott óra/hét, kivéve Japánt, ahol ez a mutató 35 óra/hét.

a szolgáltató ág foglalkoztatási szerepe a meghatározó. Az EU-15-ben az ezredforduló óta már a foglalkoztatottaknak több mint 70%-a ebben a szektorban dolgozott, míg a gazdaságilag fejletlenebb EU-27-ben ez az érték 4%-kal kevesebb.

Világviszonylatban azonban más a helyzet. A szektorok közötti rangsorrend ugyan megváltozott, hiszen az ILO adatai szerint a 2005-ös évtől az első helyen álló mezőgazdaság a második helyre szorult a szolgáltató szektor után, de még így is 2007-ben a világ népességének a 34,9%-át foglalkoztatta, ezzel is jelezve világviszonylatban betöltött még mindig jelentős foglalkoztatási szerepét. Összességében le lehet vonni azt a közismert és általános következtetést, hogy gazdaságilag minél fejlettebb egy ország, vagy egy ország csoport, annál nagyobb a szolgáltató szektorban foglalkoztatottak aránya, és annál kevesebb a mezőgazdasági és az ipari dolgozók aránya.

3. táblázat

A szektoronkénti foglalkoztatottak arányának alakulása az összes foglalkoztatotthoz (15-64 éves) képest 1997-2007 között az Európai Unióban és a világon (%)

Ország csoport(1)	1997	2000	2003	2007
Szolgáltatás(2)				
EU-27	63,9	65,9	67,6	69,2
EU-25	65,7	67,8	69,5	70,9
EU-15	68,5	70,1	71,6	73,0
Világ ¹⁴ (3)	37,5	:	37,8	42,7
Ipar(4)				
EU-27	28,0	26,9	25,6	25,0
EU-25	28,0	26,7	25,5	24,6
EU-15	26,8	25,7	24,6	23,6
Világ(5)	21,1	:	20,3	22,4
Mezőgazdaság(6)				
EU-27	8,0	7,2	6,8	5,8
EU-25	6,3	5,5	5,0	4,5
EU-15	4,7	4,2	3,8	3,4
Világ(5)	41,1	:	41,9	34,9

: nem áll rendelkezésre(7)

Forrás: EUROSTAT, 2008a; ILO, 2006, 2008(8)

Table 3: Employment in sector as share of total employment (aged 15-64 years) in the EU and World 1997-2007 (%)

Country groups(1), Services(2), World – ratio refers to 15-74 employment(3), Industry(4), World(5), Agriculture(6), Not available(7), Source(8)

2. Az IMF szakemberei szerint a munka termelékenységének jelentősége abból a megfigyelésből fakad, hogy a világon a munkaerő többségének nem feltétlenül a munkanélküliség jelenti a legfőbb akadályt az életszínvonal javításában, hanem az olyan munka hiánya, amely kellően termelékeny ahhoz, hogy tisztességes jövedelemhez juttassa az egyéneket. A munkatermelékenység foglalkoztatásra gyakorolt

¹⁴ A mutató értéke az 15-74 éves foglalkoztatottakon belül mutatja az egyes szektorok foglalkoztatottainak az arányát.

hatása sok tudós közgazdászt és hétköznapi embert évszázadok óta egyaránt aggaszt, bár tagadhatatlan az a tény, hogy a gyors és tartós termelékenység növekedés emelte az iparilag fejlett nemzeteket mai életszínvonalukra. *Azt a követelményt, hogy egy adott gazdaságban a munka termelékenységének növekedése összekapcsolódjon a foglalkoztatottság növelésével, egyáltalán nem egyszerű teljesíteni.* Ennek gyakorlati bekövetkezése számos körülménytől függ, így többek között az adott gazdaság népességének kor- és képzettségi összetételének alakulásától, a munkapiac intézményeitől és a munkapiaci szabályozástól, a műszaki fejlődésnek a gazdaságra, annak adott fejlődési szakaszára jellemző sajátosságaitól, a vizsgált gazdaság ágazati szerkezetétől, valamint a társadalom által hosszú idő óta elfogadott, a munka és a szabadidő relatív értékelését kifejező preferenciáktól (Gács, 2005).

Ha lenne igazság abban az állításban, hogy az emelkedő termelékenység felemésztí a munkahelyeket, arra számíthatnánk, hogy az átlagon felüli termelékenységű országokban átlagon felüli munkanélküliséget találunk, és fordítva. Valójában az OECD országok esetében ilyen korreláció nem látható. *Azonban úgy gondolom, ki lehet jelteni, hogy egy adott ágazatban csökkenni fog a foglalkoztatás, ha abban a szektorban gyors ütemű termelékenység-növekedés megy végbe, miközben a kereslet stagnál. Valójában ez áll a mezőgazdasági foglalkoztatás-csökkenés hátterében, amely több mint egy évszázada jellemző a fejlett országokra.* Ez a mezőgazdasági munkahely-leépülés nem munkanélküliségben jelent meg általában, hanem teret nyitott az ezt kompenzáló foglalkoztatás-bővülésnek a gazdaság más szektoraiban, habár ez a megállapítás nem általános érvényű a Közösség minden tagországra. A szilárd empirikus bizonyítékok dacára, amelyek azt támasztják alá, hogy a termelékenység-növekedés általában véve nem jelenti a munkahelyek végét, az aggályok továbbra is élnek, mégpedig az EU és az USA eltérő termelékenysége/teljesítménye folytán.

A világon 1997-2007 között a GDP átlagos növekedési rátája 4,2% volt, melyhez legnagyobb mértékben az ázsiai országok fejlődése járult hozzá. Ezen belül is ki kell emelni Kelet-Ázsiát¹⁵, ahol a növekedés mértéke 8,4% volt, valamint Dél-Ázsiát¹⁶ (6,4%). Ebben az időszakban a legfejlettebb országok és az Unió csak 2,6%-os GDP növekedést értek el. *A 4. táblázat adatai alapján látható, hogy a Közösség a munkatermelékenységi indikátorok tekintetében csak nagyon lassan tud felzárkózni az USA-hoz, sőt az egy órára jutó mutató esetében nemhogy csökkent volna a lemaradása, hanem még tovább nőtt.*

Amennyiben az Unió *alacsony munkatermelékenységi szintjére keressük a választ, akkor azt nem az alacsony képzettségi szinttel kell magyarázni.* Ugyanis a Közösségben az aktív korú

lakosság magasabb arányának van közép- és felsőfokú végzettsége, mint az amerikai vagy japán társaiknak. *Az eltérést inkább a munkanélküliek táborában kell keresni,* hiszen bármelyik végzettségi szintet is vizsgáljuk, feltűnik, hogy az Unióban magasabb a munkanélküliségi ráta a versenytársakhoz képest. Ezenkívül a munkaerőpiac intézményeinek is van némi része az EU/USA teljesítményének magyarázatában, és erre vonatkozóan az ILO már állást is foglalt a „*World Employment Report*” 1995-ös kiadványában, melyben részben az Atlanti-óceán két partja közötti monetáris és fiskális politikában mutatkozó éles különbségeknek tulajdonította az eltérő foglalkoztatásbeli teljesítményeket (ILO, 1995).

4. táblázat

Munkatermelékenységi indikátorok, és azok változása az EU-27-ben és az USA-ban

Év(1)	EU-27	USA	USA=100%
Egy foglalkoztatottra jutó GDP¹⁷(2)			
1997	38 706	54 905	70,5
2007	53 737	75 991	70,7
Egy főre jutó GDP¹⁸(3)			
1997	16 200	26 800	60,4
2007	24 700	33 200	74,7
Egy munkaóra jutó GDP¹⁹(4)			
1995	23,8 ²⁰	34,3	69,4
2005	26,5	40,9	64,8

Forrás: Az EUROSTAT, 2008b adatai alapján saját számítás(5)

Table 4: Labour productivity indicators, and those change in the EU-27 and USA

Year(1), GDP per employed (Gross domestic product at current market prices in terms of Purchasing Power Standard, employment aged 15 to 74)(2), GDP per person (Gross domestic product at current market prices in terms of euro)(3), GDP per hours worked (Gross domestic product at current market prices in terms of Purchasing Power Standard, employment aged 15 to 74)(4), Source: Own calculation by data from EUROSTAT, 2008b(5)

Emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a termelékenység és a növekedés alapvetően a munkaerő mennyiségének és minőségének függvénye. Ez azt jelenti, hogy a munkaerő-kínálat minősége – beleértve ennek a munkaerőnek a szervezését és a vele való gazdálkodást – vált a termelékenység egyik fő forrásává.

A fenntartható gazdasági növekedés és a magas foglalkoztatási arány elengedhetetlenül fontos Európa jólétének megteremtéséhez. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság így fogalmazta meg a Közösség egyik célkitűzését: „*Európa fenntartható*

¹⁷ A folyó piaci áras GDP vásárlóerő paritásban kifejezve, míg a foglalkoztatottak itt a 15-74 éves korcsoportból kerülnek ki.

¹⁸ A folyó piaci áras GDP euro/fő-ben kifejezve.

¹⁹ A mutató az egy foglalkoztatott által ledolgozott egy munkaóra jutó GDP-t fejezi ki, amely folyóáron, vásárlóerő paritáson van kifejezve, míg a foglalkoztatottak a 15-74 éves korcsoportból származnak.

²⁰ A mutató értéke mind az 1995, mind a 2005-ös évek esetében az EU-15-re vonatkozik.

¹⁵ Az ILO definíciója szerint ide tartozik: Kína, Hong-Kong, Tajvan, Macao, Mongólia, Észak-Korea és Dél-Korea.

¹⁶ Az ILO definíciója szerint ide tartozik: Afganisztán, Banglades, Bhután, India, Nepál, Pakisztán, Sri-Lanka és Maldív-szigetek.

fejlődésén munkálkodik, amely olyan kiegyensúlyozott gazdasági növekedésen, árstabilitáson és magas versenyképességgel, teljes foglalkoztatottságot és társadalmi haladást célul kitűző szociális piacgazdaságon alapul, amely a környezet minőségének magas fokú védelmével és javításával párosul” (OJ, 2008:1). Ez egyrészt akkor érhető el, ha a gazdaság minden szektorában fokozzuk a termelékenységet. Másrészt a termelékenység növekedése fokozza a polgárok jólétét is, amennyiben az a munkával töltött évek minőségének javításán és a munkahelyek számának növelésén alapul. „A termelékenység fenntartható növekedése lehetővé teszi a szilárd államháztartást, illetve az öregedő népességet ellátó szociális és egészségügyi szolgáltatások fenntartható biztosítását. Ugyanakkor új, minőségi munkahelyek létrehozásához is hozzájárul.” A fenntartható termelékenység így támogatja a lisszaboni stratégia gazdasági, szociális és környezetvédelmi céljait (OJ, 2008:2).

3. Napjainkban a technológiai fejlődés, a társadalombeli változások és a demográfiai fejlődés messzemenő kihatást gyakorol az európai társadalomra. Mindezek középpontjában az élet egyre több területét behálózó globalizáció áll. Ezen folyamatok közepette, amennyiben az Európai Unió tovább akarja folytatni gazdaságának felzárkóztatását versenytársaihoz, akkor a növekedés hajtóerejét, a műszaki fejlesztéseket (információs, kommunikációs technika és technológia) és a humán tőkébe történő befektetéseket bővítenie szükséges. A jelenlegi tudásalapú Európa jellemzőit, tekintettel a globalizáció folyamatára – az EUROSTAT adatbázisa és Frey tanulmánya alapján –, a következőkben lehetne összefoglalni (EUROSTAT, 2008a, b; Frey, 2004):

- A kutatás és fejlesztés területén is lemaradással küzd az Európai Unió az Egyesült Államokhoz képest. Míg az EU-27 tagállamaiban a K+F-kiadások a GDP 1,8%-át tették ki 2006-ban, addig ugyanerre a célra az Egyesült Államokban már 1999-ben a GDP 2,6%-át, Japánban pedig több mint 3%-ot fordítottak (EU cél: 3% elérése 2010-ig). A különbség döntő része a magánszféra nagyobb mértékű támogatásában rejlik, ugyanis az állami ráfordítások összege közel hasonló. Az EU negyedannyi szabadalommal rendelkezik, mint az Egyesült Államok, a kutatási eredmények gyakorlati realizálása lényegesen gyorsabb az Óceán túlsópartján. Frey szerint emiatt a műszaki fejlődés hozzájárulása a gazdasági növekedéshez a Közösségben csak 60-65% közötti, szemben az amerikai 70%-kal.
- Az információs technológiára (IT) történő kiadások szintén alacsonyabb mértékűek. Az EU-27 2006-ban a GDP 2,7%-át, míg az USA-ban és Japánban 3,3-3,4%-át fordították az IT szektor fejlesztésére.
- Az oktatási és képzési ráfordítások a Közösségben szintén nem elegendők. Az oktatásra jutó közkiadások ugyan elérik az Egyesült Államok szintjét, és meghaladják

Japánét is, de a magánberuházások aránya jóval szerényebb. A magánszektor háromszor nagyobb arányban járul hozzá Japánban és ötszörösen az Egyesült Államokban az oktatáshoz, mint az Európai Unióban.

- Ha a jelenlegi trend fennmarad, Európát jelentős hiány fogja sújtani magasan kvalifikált kutatókból. Míg az Unióban a kutatók száma a munkaerő-állomány ezer főjére vetítve 5,4-ről 5,7 főre nőtt 1999-2001 között, az Egyesült Államokban ez eléri a 8,1, sőt Japánban a 9,1 főt.
- Ha feltételezzük azt az optimista forgatókönyvet, hogy a régi tagállamokban a gazdasági növekedés éves átlagos üteme tartósan 2% lesz, az EU-10-ben pedig 4%, akkor is két évtizedre lenne szükség ahhoz, hogy a 2004-ben csatlakozottak elérjék az EU-15 egy főre jutó jövedelmének 60-70%-át.
- Biztató, hogy az EU-15-ben a 25-64 évesek között mind az alsó-, a közép- és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási rátája 1996-2006 között javult (2,1%, 4,4%, 2,3%-kal). A 27 tagúra bővült Közösségben is javulás tapasztalható 2000-2006 között. A középfokú végzettségűek foglalkoztatása 1%-kal, a felsőfokú képesítéssel rendelkezőké pedig 0,9%-kal nőtt, míg 1%-kal csökkent az alacsony ismeretekkel rendelkezők taborába tartozók alkalmazása a munkaerőpiacon.
- A 12 új tagállam foglalkoztatási struktúrája tradicionálisabb: 2006-ban a foglalkoztatottak 6,4%-a a mezőgazdaságban dolgozott, míg az EU-15-ben ez az érték 3,7% volt. Ennek ellenére, vagy éppen ezért a mezőgazdasági szektor termelékenysége az EU-15-ben jóval magasabb.

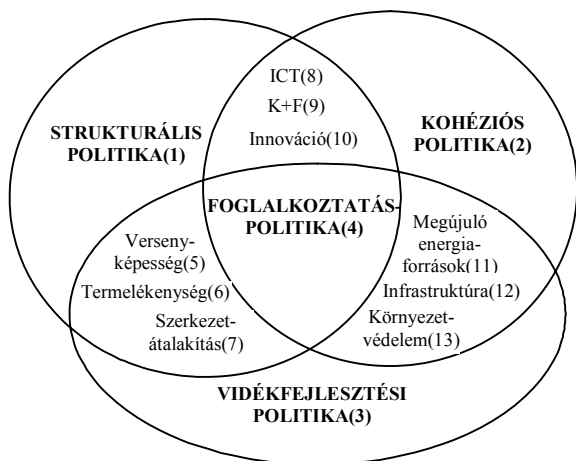
A VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS A FOGLALKOZTATÁS KAPCSOLATA

A közösségi foglalkoztatáspolitikai prioritásai megjelennek nemcsak az Unió és az egyes tagállamok nemzeti foglalkoztatáspolitikáiban, hanem más közösségi politikákban is, pl. a strukturális, a kohéziós, valamint a vidékfejlesztési politikában (1. ábra).

Ezen politikák által támogatott tevékenységek olyan prioritások köré csoportosulnak, amelyek jelentős hozzáadott értéket és multiplikátor hatást eredményeznek, a foglalkoztatási programjaik pedig összhangban kell hogy álljanak az Európai Foglalkoztatási Stratégiával, annak irányelveivel és ajánlásaival. Ebben az összefüggésben a tagállamoknak biztosítaniuk kell az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból, az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból, a Kohéziós Alapból, valamint az Európai Halászati Alapból finanszírozott intézkedések között az egymást kiegészítő jelleget és a koherenciát egy adott cselekvési területen belül. A különböző alapok által támogatott intézkedések közötti választóvonalat és a koordinációs mechanizmusok tekintetében a fő

irányadó elveket a nemzeti stratégiai referenciakeret és a nemzeti stratégiai terv szintjén kell meghatározni.

1. ábra: A foglalkoztatáspolitikai kapcsolatrendszere

Forrás: saját ábrázolás(14)

Figure 1: Relationship of the employment policy

Structural policy(1), Cohesion policy(2), Rural development policy(3), Employment policy(4), Competitiveness(5), Productivity(6), Restructuring(7), ICT(8), R+D(9), Innovation(10), Renewable energy sources(11), Infrastructure(12), Environment(13), Source: Own illustration(14)

Az EU-27 tagállamának érvényben lévő pénzügyi tervében a vidékfejlesztési támogatásokra 2007-2013 között összesen 88,3 milliárd euró áll rendelkezésére (5. táblázat), mely összeg már magában foglalja a modulációt, valamint a gyapot- és a dohánytranszfereket (OJ, 2007).

5. táblázat

A 2007-2013 közötti időszakra szóló közösségi vidékfejlesztési támogatások ország csoportonkénti bontásban

Ország csoportok(1)	Összeg (millió euró) ²¹⁽²⁾			Megoszlás (%) ⁽³⁾		
	2007	2013	2007-2013	2007	2013	2007-2013
EU-15	7398	7310	51203	59,94	57,82	57,99
EU-10	3958	3825	26459	32,07	30,25	29,97
EU-25	11356	11135	77662	92,01	88,07	87,96
EU-27	12343	12764	88294	100,00	100,00	100,00

Forrás: OJ, 2007 adatai alapján saját számítás(4)

Table 5: Community support to rural development for the period from 2007 to 2013 per country groups

Country groups(1), Sum million euro (Sum refers to 2007 prices)(2), Distribution (%)⁽³⁾, Source: Own calculation by data from OJ, 2007(4)

Látható, hogy 2013-ra a vidékfejlesztésre rendelkezésre álló összeg 421 millió euróval nő.

²¹ Az összegek a 2007-es árakon értendők.

Amennyiben az ország csoportokat hasonlítjuk össze, szembe tűnik, hogy az EU-15 részesedése a forrásokból (2007-2013 között) majdnem kétszerese (57,9%) a 2004-ben csatlakozottakénak (29,9%). Ez azonban nem azt jelenti, hogy az EU-15-ben egy vidéki lakosra jutó átlagos támogatás mértéke nagyobb lenne, mint az EU-10-ben, ugyanis egy vidéki lakosra²² jutó támogatás összege az EU-15-ben 133,75 euró, míg az EU-10-ben 356,59 euró (EC, 2006; EUROSTAT, 2008a).

Ezeknek a forrásoknak a felhasználásával a Közösség a 2006/144/EK rendelet értelmében mindenekelőtt a következő három területen kíván eredményeket felmutatni:

1. az élelmiszer-gazdaság,
2. a környezet,
3. valamint a szélesebb értelemben vett vidéki gazdaság és vidéki népesség.

Ezt a három célkitűzést négy tengely (versenyképesség, környezet- és földhasználat, diverzifikáció és életminőség, LEADER) mentén kell felhasználni. A tengelyek konkrét intézkedései közül foglalkoztatás szempontjából a III. tengelyt (diverzifikáció és életminőség) kell kiemelni, mivel ez nyújt a legtöbb segítséget a vidéki területek helyi infrastruktúrájának és humántőkéjének fejlesztéséhez, valamint a növekedéshez és a munkahelyteremtéshez szükséges feltételek valamennyi ágazatban történő javításához. A nemzeti stratégiáik kidolgozása során a tagállamoknak biztosítaniuk kell a tengelyek közötti és a tengelyen belüli szinergia legmagasabb szintjét, valamint az esetleges ellentmondások elkerülését (OJ, 2006).

KÖZÖSSÉGI VIDÉKFEJLESZTÉS A FOGLALKOZTATÁS TÜKRÉBEN

Az Európai Tanács 2001-es göteborgi ülésén meghatározta, és 2003 júniusában Thessalonikiben meg is erősítette a Lisszaboni Stratégiával kapcsolatos következtetésekben a közös agrárpolitika foglalkoztatási stratégiához való hozzájárulásának irányadó elveit. Ennek értelmében az új KAP alapja egyrészt egy olyan vidékfejlesztési politika, amely a munkahelyekre, a növekedésre és a fenntarthatóságra összpontosít, másrészt pedig egy olyan piacpolitika, ahol az intervenció egyfajta biztonsági háló, és a jövedelem stabilizálását a kölcsönös megfeleltetés rendszere alá tartozó, termeléshez nem kötődő támogatások révén valósítják meg. Ennek következtében 2003 júliusában a Mezőgazdasági Tanács határozatokat fogadott el a vidéki térségekben történő, európai foglalkoztatási stratégia szerinti foglalkoztatás kérdéséről.

A 27 tagúra bővült Unió vidéki térségének foglalkoztatási jellemzői jelentősen megváltoztak a korábbi EU-15-höz képest. A régi tagállamokban a mezőgazdaság a GDP 2%-át, a foglalkoztatottak

²² A lakosok száma a 2003. évben a túlnyomóan vidéki és a kiemelkedően vidéki területek lakosait foglalja magába.

4%-át, a 2004-ben csatlakozottak esetén a GDP 3%-át, és a foglalkoztatottak 12%-át, míg Romániában és Bulgáriában a GDP több, mint 10%-át, és a foglalkoztatottak 25-35%-át a adta (EC, 2006).

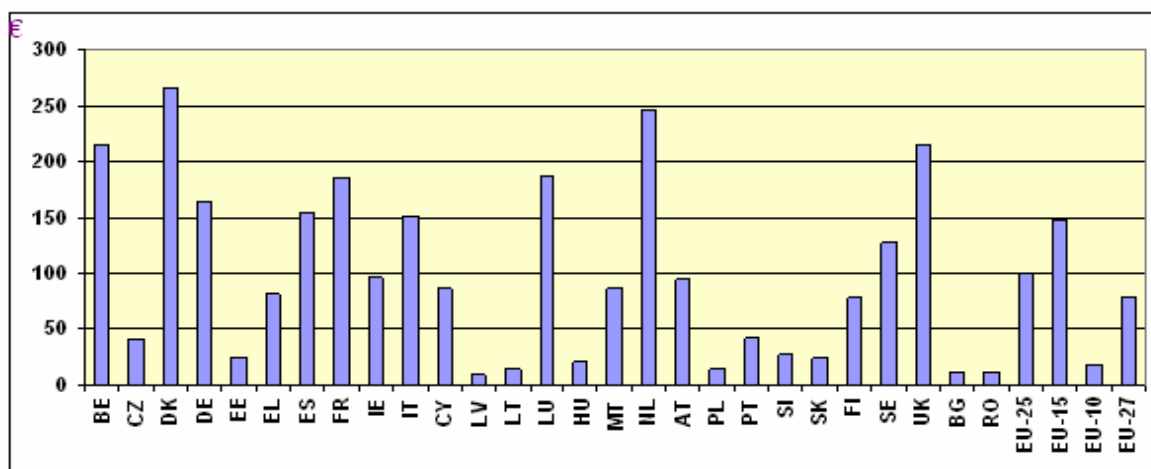
A mezőgazdasági tevékenységek folytatására alapul szolgáló vidéki térségek nagyon sokszínűek, éppen ezért helyzetük is nagyon sokféle lehet. A távoli, elnéptelenedő és hanyatlásnak induló területektől kezdve a városközpontok terjedésének nyomására városi peremterületekké váló területekig. Ezek a területek valós lehetőségeket nyújthatnak az új ágazatokban meglévő növekedési tartalékok, a vidéki szálláshelyek biztosítása és a turizmus, a vonzó lakó- és munkakörnyezet tekintetében, valamint fontos szerepet játszhatnak a természeti erőforrások és a nagy értékű tájak gyűjtőterületeként. Azonban azoknak a térségeknek, amelyek nagymértékben függenek a mezőgazdaságtól, valószínűleg az elkövetkező években különleges kihívásokkal kell majd szembenézniük a növekedés, a munkahelyek és a fenntarthatóság terén. E kihívások közé tartoznak a következők:

1. A vidék sajátos helyzete és a primer szektor szerepének jelentősége.
2. A demográfiai viszonyok alakulása.

3. Az alacsony foglalkoztatási és magas munkanélküliségi ráta (elsősorban a nőknél és a fiataloknál).
4. Az alacsony képzettségi színvonal.
5. A szolgáltató szektor lassú fejlődése.

1. A népsűrűség alapján a vidéki térségek az EU-27 területének 93%-át teszik ki. A lakosság 20%-a túlnyomóan vidéki területeken és 38%-a kiemelkedően vidéki területeken él²³. A vidéki térségek állítják elő a bruttó hozzáadott érték 45%-át, és biztosítják a munkahelyek 53%-át. A kibővített Közösség túlnyomóan városi térségeiben élőknel az egy főre eső jövedelem csaknem kétszerese a túlnyomóan vidéki térségekben lakókéhoz képest. Az alacsony jövedelemszint megnehezíti a képzett munkaerő megtartását és vonzását. A legtöbb vidéki térségben a mezőgazdasági ágazat a munkahelyek kevesebb mint 10%-át biztosítja, de vannak olyan területek – különösen az EU keleti és déli részén –, ahol ez a részarány 35% feletti. A Közösségen belüli mezőgazdasági munkaerő jelentős termelékenységbeli eltéréseit mutatja a 2. ábra, amely alapján egyértelműen látható a 2004 után csatlakozott tagországok lemaradása az EU-25-höz átlagához képest.

2. ábra: A mezőgazdasági munkaerő termelékenysége országonként az EU-25-ök átlagához viszonyítva (EU-25=16862 €/ÉME=100, 2002-2004 átlagában)

Forrás: EC, 2006:77(1)

Figure 2: Labour Productivity in Agriculture by Country as compared to EU25 (EU-25=16 862 €/AWU=100 – average 2002-2004) Source(1)

2. Az elmúlt évtizedekben nagyjából változatlan maradt a vidéki népesség aránya a Közösség összlakosságán belül. Az általános szinten érvényes látszólagos stabilitás azonban jelentős eltéréseket takar az egyes tagállamok között és azokon belül is.

²³ Az OECD meghatározás a vidéki településeken (azaz kevesebb, mint 150 lakos négyzetkilométerenként) élő népesség részarányán alapul egy adott NUTS III régióban. Túlnyomóan városi az a terület, ahol a lakosság <15%-a; kiemelkedően vidéki, ahol 15-49%-a; túlnyomóan vidéki pedig az a terület ahol >50%-a él vidéki településeken (Copus et al., 2006; EC, 2006).

A demográfiai változások tekintetében Európát két jelentős fejlődési tendencia jellemzi: egyrészt az „urbanizáció”, melynek köszönhetően az emberek és a gazdasági szereplők a távolabb eső vidéki térségekből a városi térségekbe költöznek, másrészt pedig az újabb eredetű „ellenurbanizáció”, amely a városi területek felől irányul a megközelíthető vidéki térségek felé (az új közlekedési és információs-kommunikációs technológiák (ICT) infrastruktúrájának köszönhetően). Ennek eredményeként a túlnyomóan vidéki térségek jobban megközelíthető részei növekedési zónának

minősülnek, és gazdasági szerkezetük egyre inkább hasonlít a városiakéhoz. Ezzel szemben a kiemelkedően vidéki térségekben, különösen az EU távolabbi részein elhelyezkedőkben még mindig csökken a népesség és a gazdasági tevékenység. A kormegoszlás tekintetében a *déli tagállamok vidéki térségeiben a legnagyobb a demográfiai elöregedés*, míg a nemek tekintetében a legfontosabb tendencia a ritkán lakott északi vidéki területek és az új tagállamok fejletlenebb vidéki térségeinek „*elférfiasodása*” a fiatal nők kivándorlása következtében (Copus et al., 2006). Az EU-25-ben a mezőgazdasági termelők kevesebb mint 10%-a 35 évesnél fiatalabb, és több mint 24%-uk 65 évnél idősebb. Az EU-25 mezőgazdasága 2000-2005 között főként a 25-54 éves korcsoportban vesztett munkaerőt, ezt követte a fiatalabb dolgozók (15-24) csoportja, és csak ezután következtek az idősebb dolgozók (55-64). *A fiatalok csökkenő száma a mezőgazdasági ágazatban nehézségekkel járhat a generációs megújulás miatt* (EC, 2006).

3. Az EU-25-ben 1996-2001 között a városi térségekben nőtt a leggyorsabban a foglalkoztatás mértéke (+3,6%), szemben a túlnyomóan vidéki térségekkel (+1,9%). Ezt a tényt erősíti, hogy 2004-ben az EU-27 tagállamában a foglalkoztatási ráta csaknem 5%-kal volt magasabb a városi térségekben (64,7%), mint a túlnyomóan vidéki térségekben (60,1%). Ezek az adatok is tükrözik a *foglalkoztatás területén mutatkozó egyre szélesebb szakadékok kialakulását* a két csoport között (Copus et al., 2006). Hangsúlyozni kell azonban a vidéki régiók sokszínűségét, ugyanis néhány térségben, különösen a városok közelében magas volt a foglalkoztatási ráta növekedése. A munkanélküliségi ráta általában magasabb a vidéki térségekben, mint a városi térségekben (2004-ben: vidéken 9,9%, városban 7,8%), és ez a különbség még markánsabban jelenik meg a magas munkanélküliségi rátájú országokban. A tartós munkanélküliség csak a kiemelkedően vidéki térségekben magas, ami az alacsony jövedelmű csoportok munkaerőpiacról történő egyre fokozódó kizárását jelezheti. Ezen túlmenően, Európa mezőgazdaságának folytatódó átalakítása és modernizációja sok vidéki térségre súlyos terheket fog még róni. Egy 2006-ban készült uniós tanulmány szerint *2000-2014 között az agrárszektort további 4-5 millió dolgozó, vagyis a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkaerő 28-35%-a fogja elhagyni*. Amennyiben tovább folytatódik a részmunkaidőben dolgozók számának növekedése, akkor a jelentés szerint várhatóan nagyobb lesz az éves munkaerőben mért (AWU) veszteség, amelynek mértéke az EU-15-ben 35-47%-ot is elérhet (ez az érték 2-2,5 millió teljes munkaidőben foglalkoztatott számával egyenértékű), ami éves szinten 270.000-340.000 személyt érinthet. Az új 12 tagországra vonatkozóan sokkal nehezebben tudtak becsléseket tenni. Véleményük szerint a strukturális kiegyenlítődési folyamatok révén 2014-ig a 2004-ben csatlakozott 10 tagállamban várhatóan a mezőgazdaságot a munkaerő 28-59%-a fogja elhagyni, míg

Romániában és Bulgáriában pedig 1-2 millió ember. *Ehhez hozzá kell még adni a körülbelül 5 millió rejtett munkanélkülit* (ideértve az alulfoglalkoztatott mezőgazdasági termelőket és a mezőgazdasági dolgozókat) a gazdaságokban. Ezek a változások érinteni fogják a legtöbb vidéki térséget. A kiemelkedően vidéki térségekben a kihívás az lesz, hogy elkerüljék a képzettség hiányához és az alacsony jövedelmekhez kötődő további lemaradást, míg azokban a távolabbi vidéki térségekben, ahol magas a mezőgazdasági foglalkoztatás aránya, ott az átalakítási folyamat irányítása fog fontos szerepet játszani (Copus et al., 2006; Kommission der Europäischen Gemeinschaften, 2006). A nők és a fiatalok helyzete a vidéki térségekben gyakran bizonytalan. Nagymértékben hozzájárul elvándorlásukhoz a képzési infrastruktúra és a megfelelő gyermek-ellátási létesítmények hiánya, ezeken kívül a munkaerőpiacra történő belépésük is gyakran akadályokba ütközik. Esetükben a munkanélküliségi ráta viszonylag magas, hiszen a nőknél 2001-ben 10,6%-os (míg a férfiaknál 7,9%), míg a fiataloknál 16-17,6% volt. A városi térségekben ezek az értékek kedvezőbben alakultak: nőknél 6,8%, férfiaknál 6,2%, fiataloknál 11% (Copus et al., 2006).

4. A humántőke, ezen belül a képzettség szintje általában alacsonyabb vidéken, mint a városi térségekben, ahol a felnőtt lakosság körülbelül 20%-ának van felsőfokú végzettsége, míg a vidéki térségekben csak 15%-nak. Eppen ezért a magasabb képesítéssel rendelkezők gyakorta elvándorolnak eredeti lakóhelyükről a magasabb jövedelemszerzés, valamint a karrierépítés kedvezőbb reményében.

5. A szolgáltató szektor a legnagyobb foglalkoztató Európa vidéki térségeiben is, de a városi területekkel összehasonlítva kevesebb munkalehetőséget tud biztosítani. Ennek egyik lehetséges oka a magánszolgáltatások fejletlensége, melyek főként a városokban jellemzőek. A másik, hogy a kisebb keresletből adódóan nem igazán jövedelmező ennek a szektornak a működtetése vidéken, éppen ezért itt a civil kezdeményezések szerepe felértékelődhet.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összegzésként elmondható, hogy Európa vidéki térségeiben a foglalkoztatás jelentős kihívásokkal néz szembe. Közösségi és nemzeti szinten is széles körben állnak rendelkezésre eszközök és források a vidéki és a városi térségek közötti foglalkoztatási különbségek csökkentésére. Nagyon fontos kérdés, hogy hogyan tudjuk ezeket a lehetőségeket kihasználni, azaz mennyire hatékonyan tudunk bánni a rendelkezésünkre adott forrásokkal. Mindenképpen szükséges ösztönözni:

1. a mezőgazdaságon túlmutató,
2. partnerségen alapuló,
3. multiszektoralis,
4. térségi-alapú megközelítéseket.

A vidékfejlesztési intézkedéseket ezen szempontok mentén kell teljes körűen kihasználni a növekedés és a foglalkoztatás érdekében.

Természetesen ennek a folyamatnak a jövőbeli sikere kétpólusú. Egyrészt a társadalom – azon belül kiemelve a gazdálkodókat – körében egyfajta

szemléletváltozást és összefogást igényel, valamint a másik oldalon megfelelő irányultságú politikai akaratot, és azzal párosuló támogatást.

IRODALOM

- Copus, A.-Hall, C.-Barnes, A.-Dalton, G.-Cook, P.-Weingarten, P.-Baum, S.-Stange, H.-Lindner, C.-Hill, A.-Eiden, G.-McQuaid, R.-Grieg, M.-Johansson, M. (2006): Study on Employment in Rural Areas (SERA), European Commission, Directorate General for Agriculture, May, 2006. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sera_report.pdf
- Frey M. (2004): Az Európai Unió foglalkoztatási stratégiája. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest
- Gács J. (2005): Az EU által inspirált foglalkoztatáspolitikai makrogazdasági feltételei. In: A magyar foglalkoztatáspolitikai átfogó értékelése az Európai Foglalkoztatási Stratégia kontextusában, az elmúlt öt év tapasztalatai alapján. In: Nemzeti foglalkoztatáspolitikai és európai prioritások. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2005. aug. 31.
- Halmos Cs. (2006): Az Európai Unió foglalkoztatási stratégiája. Alkotmányos Európa sorozat. Uniós füzetek 3. Pécsi Tudományegyetem, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
- EC (2006): Directorate-general for agriculture and rural development, Rural development in the European Union, Statistical and economic information, August 2006. European Commission. http://bookshop.europa.eu/eubookshop/FileCache/PUBPDF/KF7606335ENC/KF7606335ENC_002.pdf
- EC (2007): Employment in Europe 2007. Statistical Annex. European Commission. http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/eie/eie2007_annex_en.pdf
- Europäischer Rat (1994): Schlussfolgerungen des Vorsitzes. Tagung, am 9-10. Dezember 1994. in Essen http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/de/ec/SN300-X.DE.htm
- Europäischer Rat (1997a): Schlussforderung des Vorsitzes. Tagung des Europäischen Rates, am 16-17. Juni 1997. in Amsterdam http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/de/ec/032d0006.htm
- Europäischer Rat (1997b): Schlussfolgerungen des Vorsitzes. Sondertagung des Europäischen Rates über Beschäftigungsfragen, am 20-21. November 1997. in Luxemburg http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/de/ec/00300.D7.htm
- Europäischer Rat (2000): Schlussfolgerungen des Vorsitzes. Tagung am 23-24. März 2000. in Lissabon. http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/loadBook.asp?target=2001&infoTarget=before&bid=76&lang=4&cmsID=347
- Európai Tanács (2005): Elnökségi Határozatok. Brüsszel, 2005. 06. 16-17. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/HU/ec/85356.pdf
- Európai Tanács (2006): Elnökségi Határozatok. Brüsszel, 2006. 03. 23-24. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/HU/ec/90121.pdf
- Európai Tanács (2007): Elnökségi Határozatok. Brüsszel, 2007. 03. 08-09. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/HU/ec/93147.pdf
- EUROSTAT (2008a): European Commission. Eurostat home page. Population and social conditions. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572592&_dad=portal&_schema=PORTAL
- EUROSTAT (2008b): European Commission. Eurostat home page. Economy and finance. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL
- ILO (1995): World employment 1995. International Labour Office, Geneva http://books.google.hu/books?hl=hu&id=ea9mPlsazPOC&dq=world+employment+report+1995&prints=ec=frontcover&source=web&ots=tfm1oFAYGj&sig=THZVaci903aulGRzCZoB9gUw_Is&sa=X&oi=book_result&resnum=4&ct=result#PPA5,M1
- ILO (2006): Global employment trends. Brief, 2006. January. International Labour Office <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/getb06en.pdf>
- ILO (2008): Global employment trends. Brief, 2008. January. International Labour Organization <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/get08.pdf>
- IMF (2003): World Economics Outlook, April 2003. Chapter 4: Unemployment and Labour Market Institutions. International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2003/01/pdf/chapter4.pdf>
- Kommission der Europäischen Gemeinschaften (2006): Mitteilung der Kommission an den Rat und das Europäische Parlament: Arbeitsplätze in ländlichen Gebieten: Schließen der Beschäftigungslücke, Brüssel, 21.12.2006. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/com857_de.pdf
- OECD (1999): Employment Outlook, Statistical Annex. 1999. <http://www.oecd.org/dataoecd/9/24/2080035.pdf>
- OECD (2008): Employment Outlook, Statistical Annex. 2008. július 9. <http://www.oecd.org/dataoecd/54/57/40846335.pdf>
- OJ (2006): Council Regulation (EC) No 1083/2006 laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Regulation (EC) No 1260/1999, Official Journal, L210/26 11/07/2006.
- OJ (2007): 2007/383/EC: Commission Decision of 1 June 2007 amending Decision 2006/636/EC fixing the annual breakdown by Member State of the amount for Community support to rural development for the period from 1 January 2007 to 31 December 2013 (notified under document number C (2007) 2274) Official Journal, L42 01/06/2007.
- OJ (2008): Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Promoting sustainable productivity in the European workplace'. Official Journal, C10/19, 15/01/2008.